مسئوولیت متن و شکل بدوش نویسندۀ مضمون میباشد، عقیدۀ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد.

عبدالباري جهاني

۲۰۲۰/۱۱/۰۹

شاه شجاع، امیر دوست محمد خان او برتانیه

پنځم فصل

دری پنځوسمه برخه

اقتصادي او اجتماعي حالات:

افغانستان، د نونسمي پیړۍ په هغو کلونو کې چې زموږ د بحث موضوع ده، حتی په ډېرو کرارو حالاتو کې، د خپلو نیژدې لویځ او ختیځ ګاونډیو هیوادونو په تناسب، ډېر نېستمن او بې ثباته اقتصاد درلود. صنعت تقریباً وجود نه درلود. د کرنې مځکې ډېرې لږ وې او ایله د خپلو شاوخوا اوسېدونکو لپاره یې کفایت کاوه. له یوه یا دووکلونو بارانونو له ځنډېدلو سره معمولاً قحطي راتلله. صادرات یې معمولا اومه مواد اووچه مېوه، او لاسي تولیدات وه چې یو لوی مرکز یې هرات وو او نور نو زیاتره هغه مواد وه چې د مالدارو په کیږدیو کې تولیدېدل. د غرنیو سیمو اوسېدونکو او د عمومي لارو پرسر پرتو قبایلو، چې زیاتره یې غلجي اقوام وه، د تجارتي کاروانونو څخه د محصول په اخیستلو، چې کله کله به ډېر ظالمانه وه، ګوزاره کوله. د لویو لارو د امنیت، په عمومي صورت مزه نه وه؛ خو په جنګي حالاتو کې، چې له بده مرغه زیاتره وختونه به خلک ورسره مخامخ وه، شرایط نور هم خراب سول. دغه علت وو چې کله کله به کاروانونو په کال کې فقط یو ځل حرکت کاوه او زیاتره وختونه به یې د ساتونکو شمېر پنځو سوو وسله والو ته ورسېدی؛ چې د هغوی تنخوا د کاروان د مالونو پر قیمت باندي اغېزه کوله.

ویګني، چې په ۱۸۳۷ او ۳۸ کلونو کې یې کابل او غزني ته سفر کړی دی وایي چې له هند څخه افغانستان او نورو لیري پرتو سیمو ته په کال کي درې قافلې حرکت کوي. که سړی غواړي چې له لومړۍ قافلې سره ملګری سي نو باید چې د اپرېل له لسمي څخه مخکي ځان دره بند ته ورسوي. دوهمه قافله د اپرېل له شلمي او پنځه ویشتمي څخه مخکي حرکت کوي او دریمه قافله، چې تر نورو لویه ده، او د حرکت وخت یې چنداني معلوم هم نه وي، معمولاً د مې د میاشتي پر لسمه یا دوولسمه حرکت کوي.

ویګني وایي چې په لومړۍ قافله کي ارزانه ټوکران او د پنجاب مالګه بار وي او تر غزني، کابل او کندهار پوري یې وړي. په دوهمه قافله کي نیل بار وي، چې په ملتان او شکارپور کي اخیستل کیږي او دغه راز د هندوستان چیټ بار وي، او د قافلې یوه برخه تر بخارا پوري ځي. په دریمه قافله کي، چې تر دواړو لویه وي، زیاتره په لوهاني سوداګرو پوري اړه لري چې له حیدرآباد، کلکتې، بنارس، ډهلي، جبپور، او د هند له نورو لویو ښارونو څخه حرکت کوي. په دې قافله کي کیمخاب، طلایي بنارسۍ، انګرېزي چیټ، رنګین ټوکران، د توپکونو ماشې او دغه ته ورته مالونه بار وي. د دې مالونو ډېره برخه تر هندوکش اوړي او مالونه یې هغو ملکونو ته وړل کیږي. ویګني وایی د اکټوبر په میاشت کي له غزني څخه د لوهانیانو تر ټولو لویی قافلې حرکت وکړ چې انار، بادام، کشمش، د کابل رواش ، قېمتي ټوکران، اومه ورېښم او نور دغه راز مواد بار وه. او بخارایي آسونه ورسره وه. (ویګني ص ص ۶۸-۶۹)
ویګني، د غزني په شاوخوا سیمه کي، د سلیمان خېلو څخه شکایت کوي چې هیڅ قافله پر کراره نه پرېږدي. دی وایي هغوی دونه قوت لري چې د حکومتونو د پوځي قوت په مقابل کي له خپلو قلاوو څخه دفاع کولای سي. دی وایی څوارلس کاله مخکي، سردارمحمدعظیم خان د هغوی د مقاومت د ماتولو لپاره، د جمدرخان تر قوماندې لاندي، څلور زره قوه او دوه توپونه ور واستول. د سلیمان خېلو مشر تاج خان حمله وربانديي وکړه. ټول پوځ یې مات کړ او جمدرخان یې وواژه. ویګني وایی ماته چا وویل چې هغوی یومیلیون پسونه لري او دوست محمدخان ته پر څلوېښتو سړیو باندي یو اوښ په مالیه کي ورکوي. ویګني وایي چې سلیمان خېل له کندهار څخه تر غزني پوري، د کاروان په مزله اووه اته منزله له جنوب څخه تر شمال پوري او له لوېدیځ څخه تر ختیځ پوري دوه تر درې منزله پراته دي. (ویګني ص ص ۱۰۶-۱۰۷)

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکي په ځیر و لولئ

چارلس مېسن، چې د ۱۸۲۶ څخه تر ۱۸۳۶ کال پورې يې زياتره وخت په افغانستان او نيژدې شاوخوا کې تېر کړی دی، د کندهار څخه تر کابل پورې له يوې قافلې سره ملګری سوی وو؛ په لاره کې، له قافلې څخه، د قبايلو د مالياتو ټولولو بيان کوي او له دې څخه ښکاري چې په دغه صورت کې بايد تجارت وده نه وای کړې.

چارلس مېسن وايي چې له قلات څخه دوه درې ميله پورته د فتح خان هوتک سړيو له قافلې څخه پر اوښ باندې درې روپۍ، پر آس دوې روپۍ او پر خره باندې يوه روپۍ ماليه واخيستله او وروسته نو د قافلې خلکو شل روپۍ مهماني ورکړه. مېسن وايی چې فتح خان له پخوانی شاه شجاع سره خپلوي لري. د ده خور د هغه مېرمن او د ده د مشر زوی تېمور مورده. کومې قافلې چې له کندهاره روانيږي، په قلات کې فتح خان ماليه ورڅخه اخلي او کومې قافلې چې له کابله راځي، په لاره کې شهاب الدين خان ماليه ورڅخه اخلي. مېسن وايی د کندهار سرداران فتح خان ته ځکه د دښمن په سترګه ګوري چې هغه له شاه شجاع سره خپلوي لري؛ او دغه ماليه هم د هغوی په خوښه نه ټوليږي. د قافلې وګړي د ماليې ورکولو ته مجبور دي ځکه چې که يې ورنه کړي نو بيا هر څه په زور ورڅخه اخيستل کيږي. (مېسن دوهم جلد ص ص ۱۹۸-۹۹)

مېسن وايی هغه شپه مو دلته تېره کړه او سبا ورځ د شهاب الدين خان توخي جواب ته منتظر سولو. د ماښام په خوا کې مو حرکت وکړ او سهار شهاب الدين خان را ورسېدی. د هغه سړيو له قافلې څخه د تنباکو او نورو شيانو غوښتنه وکړه. د هغوی له لهجې څخه ښکارېدله چې که دا مواد ورته برابر نه سي نو بيا خبره تشدد ته رسيږي.

د شهاب الدين خان خلکو له قافلې څخه د اوښ پر سر څلور روپۍ، د آس پر سر درې روپۍ او د خره پر سر يوه روپۍ واخيستله. د قافلې خلکو، پر ماليې برسېره، څلوېښت روپۍ مهماني هم ورکړه. (هغه کتاب ص ص ۲۰۲-۲۰۳)
مېسن وايي شهاب الدين خان توخي، نن سبا، د غلجيو تر ټولو زورور مشر دی. هغه نامدار بلل کيږي. د دې علت دا دی چې يو خو د يوې ياغي او قوي قبيلې مشر دی او بل دا چې ډېر ظالم دی او له قافلو او مسافرو سره ډېر سخت سلوک کوي.

شهاب الدين خان نه د کندهار سردارانو او نه د کابل حکومت ته تابع دی او له يوه سره هم په ارتباط کې نه دی. د کابل او کندهار سرداران هم ځکه له هغه سره غرض نه کوي چې غواړي دغه مستقل قوت د هغوی ترمنځ، چې پر يوه بل اعتماد نه لري، پروت وي. (مېسن هغه کتاب ص ص ۲۰۹-۱۰)

مېسن وايي شهاب الدين خان دوه درې سوه سپاره لري. مګر که د جنګ خبره سي نو له هغه سره نور غلجي مشران هم ملګري کيږي چې بيا يې نو د جنګي مېړونو شمېر له پنځه دېرش زرو څخه تر پنځوس زرو پورې رسيږي. خو له نېکه مرغه چې د دوی خانان د دونه لوی لښکر د ساتلو لپاره مالي توان نه لري او دا لوی لښکر ډېر ژر سره تيت او پرک سي. مېسن وايی هر غلجی يو ټوپک لري او هر يو عسکر دی او يا د جنګ په وخت کې عسکر ورڅخه جوړيږي. هر غلجی يو ټوپک، يوه توره او يو سپر لري. (هغه کتاب ص ص ۲۱۰-۱۱)

ميسن وايي کله چې قافلې خپل ماليات شهاب الدين خان ته تحويل کړل نو سهار مو بايد د هغه له سيمې څخه حرکت کړی وای. په دغه وخت کې د شهاب الدين خان له قلا سره نيژدې کورونو څخه توره په لاس کسان راووتل او پر قافله باندې يې چور جوړ کړ. بوجی او غوټې يې په چړو څيرلې او تنباکو، کشمش، تور مرچ او نور شيان يې اخيستل او ځغلول يې. ګواکې دا د دوی برخه وه. د قافلې سړيو ژر ژر خپل اوښان بارول او چې اوښ به بار سو بيا نو چا غرض نه سو ورسره کولای. او له دې وروسته مو ايله حرکت وکړ. (هغه کتاب ص ۲۱۳)

مېسن تر غزني پورې په لاره کې د غلو د داړې د کوښښ خبره هم کوي خو وايی چې پر قافله باندې يې حمله ونه سوه کولای او ساتونکو پسې واخيستل. قافلې له دې وروسته په غزني کې هم خپل ماليات تحويل کړل.

هر څومره چې امنيت خرابېدی او خپل سری ډېرېدلې په هغه اندازه تجارت له رونق څخه لوېدی او کليو او ښارونو ته ضروري مواد رسېدلای نه سوای. په قافله کې چا د مال استولو ته زړه نه سو ښه کولای او په نتيجه کې د مرکزي او سيمه ايزو حکومتونو عايدات له سخت کمبود سره مخامخ کېدل. مېسن وايی چې د غزني کلني عايدات ۴۰۴۰۰۰ روپۍ کېدل او له دې جملې څخه يې ۶۵۰۰۰ روپۍ له قافلو څخه د مالياتو اخيستلو له درکه تر لاسه کولې.(ص ۲۲۲)

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزې بنې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له رااليرلو مخکي په خير و لولئ

په دې حساب د غزني څه باندي پنځه لس فيصده عايدات له قافلو څخه ترلاسه کېدل. که د لارو امنيت تأمين وای؛ تجارتی مطمين وای نو ښايی لويو او کوچنيو ولايتونو له قافلو څخه د مالياتو د اخيستلو له لاري خپل دېرش څلوېښت فيصده عايدات تر لاسه کړي وای.

ماليات:

منظم ماليات، چې د هر دولت د ملا تير دی، په افغانستان کي هيڅ وخت پر لار نه وه. که به دولت قوي وو نو لږ ترلږه د پايتخت شاوخوا سيمو به ماليات ورکول او که به دولت يو لږ څه کمزوری سو نو د مالياتو به هم مزه نه وه. حتی د تيمور شاه په زمانه کي، چې د حکومت کمزوري چنداني نه ښکارېدله، هم د کشمير والي آزاد خان ياغي سو او تيمورشاه مجبور سو چې د هغه د ځپلو لپاره پخپله لښکرکښی وکړي. نه يوازي تيمورشاه لښکرکښی ته مجبور سو بلکه په کشمير کي چې به هر والي وټاکل سو هغه به ياغي کېدی. آزاد خان، عبدالله خان، عطامحمدخان او محمدعظيم خان هر يوه په خپل نوبت بغاوتونه وکړل؛ د مالياتو له ورکولو څخه به يې انکار کاوه او د لښکرو په زور به يا کرار او يا به له منځه يوړل سول. په ۱۷۸۸ کال کې، چې تيمورشاه لا ښه په زور کي وو، مجبور سو چې د بهاولپور د نواب او د سند له ميرانو څخه ماليات په زور واخلي. (ورما ص ۵۰)

البته دا نه لومړی او نه وروستی ځل وو چې د کشمير، سند، ملتان او بهاولپور واکمنانو د مالياتو له ورکولو څخه سرغړونه کوله. تيمورشاه ايله د سند د مالياتو مسله حل کړي وه او له ميرانو څخه يې ايله شپږ ميليونه روپۍ ماليات اخيستي وه چې د شمال له لوري شاه مراد بيګ پر افغانستان باندي حمله وکړه او تيمورشاه د هغه د خطر د رفع کولو لپاره هغي سيمي ته وخوځېد.

تيمورشاه په شمال کي شاه مراد ته ماته ورکړه خو کله چې کابل ته ستون سو نو محمدخان قاجار يې خيتځ قلمرو تهديد کړ. دا تهديدی دومره جدي وو چې تيمورشاه مجبور سو چې په هند کي له خپلو متحدينو او خواخوږو نوابانو او مشرانو څخه مرسته وغواړي. (هغه کتاب ص ص ۵۲-۵۳)
تيمورشاه پر خپلو رقيبانو باندي غالب وو خو څه پيسي چې يې د مالياتو له درکه لاس ته ورتللي هغه يې په لښکرکښيو لګولي. له تيمورشاه سره په دغه وروستی لښکرکښي کي ۱۲۰ زره پوځيان ورسره وه. که له کابل څخه تر بهاولپور، سند او ملتان پوري، له سند څخه د هندوکش تر شماله او له هغه ځايه بيرته تر کابل پوري د دومره لوی پوځ مالي لګښتونه په نظر کي ونيسو نو تيمورشاه ته به، د سند او بهاولپور له مالياتو څخه چې ايله اووه ميليونه روپۍ کېدلي، نيمايی هم نه وي پاته سوي.

شاه زمان او شاه شجاع خو خپل تقريباً ټول وخت په داخلي جنګونو تېر کړ. دا مهمه نه ده چې هغوی په جنګونو کي غالب او که مغلوب ول خو هر جنګ هم د حکومت مالي بنسټ ته يوه زوروره ضربه ورکوله او هم يې د حکومت اعتبار او قدرت ته تاوان رساوه. مرکزي اداره کمزوري کېدله؛ په نتيجه کي امنيت خرابېدی؛ او د امنيت د خرابېدلو په نتيجه کي تجارت ته، تر بل هر مالي فعاليت، زياته صدرمه رسېدله. په داسي حالاتوکي تجارت ته، چې د قافلو په وسيله کېدی، چنداني چا زړه نه سو ښه کولای. او دغه علت دی چې موږ، په هغه وخت کي، د افغانستان د پاچاهانو د اجتماعي پروګرامونو په باب، که يې چيري په نظر کي درلودل، چنداني څه نه وينو.

ګريګوريان د امير دوست محمدخان د مالي وضع په باب ليکي: «له کابل او د هغه له شمالي مربوطاتو څخه د امير کلني عايدات له يونيم ميليون کابلي روپيو څخه تر دوه نيم ميليونه پوري رسېدل چې د پونډ په حساب ۱۶۰ زره څخه تر ۲۲۰ زره سټرلينګ پونډو پوري کېدله. دا عايدات د يوه عصري پوځ د جوړولو لپاره چنداني کافي نه وه. دغه عايدات له مځکو، تجارتي مالياتو او ښاري مرکزونو څخه ترلاسه کېدل. له ښاري مرکزونو څخه ۵۰ فيصده، له ګمرکي مالياتو څخه ۱۳ فيصده، له شاهي مځکو څخه څه باندي ۶ فيصده او د قبايلو له مځکو څخه ۲۰ فيصده. اميردوست محمدخان، د خپلو عايداتو د زياتولو لپاره، د دې پر ځای چې د خپلي پاچهی پر فيودالي بنسټ باندي بې حمله کړي وای او د خانانو قدرت يې کمزوری کړی وای؛ پر تاجرانو، په تېره بيا هندوانو، باندي فشار واچاوه. د دې علت دا وو چې له لويو مځکه والو او قبيلوي خانانو سره يې زور نه رسېدی. امير له هندوانو څخه وغوښتل چې د ده د جنګي لګښتونو لپاره ۳۰۰ زره روپۍ ورکړي او پر هندوانو او نورو غيرمسلمانانو باندي يې د دوو کالو جزيه يا سرانه ماليات حواله کړل. امير د خپلو سياسي رقيبانو، چې زياتره شته من سوداګر وه، شته منی غصب کړی. د کابل له هر دوکاندار څخه يې له پنځو څخه تر لسو روپيو پوري واخيستلي او تاجران يې مجبور کړل چې ده ته، په عاجله توګه، ډيري پيسي په پور ورکړي. » (ګريګوريان ص ۸۰)

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزې بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکي په ځير و لولئ

الیکزانډر برنس، چي په ۱۸۳۲ کال کي، بخاراته په لاره کي په کابل کي پاته سوی وو، لیکي چي امیر دوست محمدخان به د بخارا په څېر کمه مالیه نه اخلي چي خلک پر ځلوېښتو روپیو باندي یوازي یوه روپۍ مالیه تحویلوي؛ مګر تاجران اوس هم، د ایران، هرات، کندهار او پنجاب په مقایسه، د کابل ستاینه کوي. برنس وایي یوه یهود په بهاولپور کي ده ته وویل چي په کابل کي له یهودو سره داسي ښه سلوک کېږي لکه د اسرائیلو پاچاهانو چي له خپلو رعیتو سره کاوه. ده وویل چي افغانان له تعصبه خلاص خلک دي او زموږ سره ډېر ښه سلوک کوي. برنس وایی یهودي ده ته وویل چي هغه اضافه مالیات چي په دې وروستیو شپږو ورځو کي امیر پر دوی باندي حواله کړي دي، که بل هر څوک د ده پر ځای د کابل واکمن وای او د ده په څېر ستونزي یي لرلای نو دغه کار یي کاوه. برنس وایي یو اروپایي به دې ته حیران سي چي په یوه هیواد کي چي مالیات هر وخت تغییر کوي څرنګه لا تاجران له هغه ملک سره تجارت ته زړه ښه کوي؛ مګر دی وایي چي امیر پوهېږي چي تر کومو کرښو باید پښه وانه ړوي. دغه علت دی چي کابل اوس په کال کي دوه لکه دوه ویشت زره روپۍ، د مالیاتو له درکه ، جوړوي. په داسي حال کي چي مخکي یي دوه اتیازره روپۍ جوړولي. په اوس حال کي انګرېزي مالونه چي د هند له لاري کابل ته وړل کېږي هلته په سلو کي پنځوس ګټه کوي او که دغه مالونه بخاراته ورسېږي نو هلته یي ګټه په سلو کي سل ده. برنس وایي ایراني شالونه، چي ایران او ترکیي ته لېږل کېږي، د کابل له لاري بخارا او بیا مشهد ته ځي. سوداګر ځکه دا دونه فاصله او اوږده لاره وهي چي د کندهار او هرات پر لار ډېري پیسي ورڅخه اخیستل کېږي. (برنس، کابل ص ۳۰۰)

امیر نه غوښتل او نه یي دونه زور درلودی چي د غیر بارکزي دراني قبایلو مشران او خانان اېل کړي او مالیه ورڅخه واخلي. خو ده اود ده زامنو له غلجي قبایلو سره ډېر زیات جنګونه وکړل. د ده زوی شیرعلي، چي د اکبر خان او غلام حیدر خان له وفات څخه وروسته ولیعهد وو، د غزني د ولایت په وخت کي شېږ ځله له غلجیو سره وجنګېدی او ایله غلجي قبایل یي مجبور کړل چي د امیر خزاني ته مالیات ورکړي. (ګریګوریان ص ۸۳)

بیلیو لیکي: « د کندهار د حکومت په ولکه کي د ښار تر څنګ تقریباً دوه سوه کلي شامل دي. دا ټول له کاله تقریباً دوه ویشت لکه روپۍ مالیه د امیر خزاني ته تحویلوي. له دې جملي څخه تقریباً نهه لکه د ښار عایدات او مالیات دي. دا پیسي تقریباً ټولي د ښار د حکومت له خوا په ملکي او پوځي خدماتو لګول کېږي. ګواکي ټولي پیسي د امیر خزاني ته نه ځي. مالیات ټول په نغدي ډول نه اخیستل کېږي بلکه یوه ډېره زیاته برخه یي په جنس اخیستل کېږي لکه جوار، څاروي، پسونه او دغه راز نور شیان . حکومت چنداني جنسي مالیه نه ټولوي بلکه پر زمیندارو او د هقانانو باندي حوالي ورکوي. حکومت دا حوالي خپلو پوځي او ملکي مامورینو ته، د تنخواوو پر ځای ورکوي. مامورین، له دغو حوالو څخه په استفاده، له خلکو څخه خپلي تنخواوي اخلي او چي هر څونه کولای سي او په خلکو کي هرڅونه اندازه توان موجود وي په هغه اندازه اضافه پیسي او جنس ورڅخه اخلي. دا نو یو له تر ټولو خرابو سیستمونو څخه دی. د خلکو تر اندازې زیات کړاو سبب کېږي او د ښار سمسورتیا او آرامي په خطر کي اچوي. (بیلیو ص ص ۱۵۰-۱۵۱)

د مالیاتو سستم د نونسمي پېړۍ تر پایه او حتی د شلمي پېړۍ تر لومړیو کلونو پوري اصلاح نه سو. د مالیاتو د اخیستلو سیستم ښایی ډېر ظالمانه وو چي خلکو د شلمي پېړۍ تر دوهمي نیمایی پوري « غم » باله. که څه هم چي د امیردوست محمدخان او امیر شېرعلي خان په وختونو کي هم د مالیاتو په اخیستلو کي له خلکو سره ظلم او تېری کېدی؛ خو د امیر عبدالرحمن خان د پاچهی په کلونو کي یي بېخي ظالمانه او استبدادي شکل غوره کړ او خلکو حق درلود چي غم یي وبولي. د انګرېزانو خبرلیکونکی د ۱۸۸۴ کال د جون په میاشت کي، له کندهار څخه، رپوټ ورکوي چي ګورنر ته له امیر څخه امر رسېدلی دی چي د هوتکو له قبیلي څخه، چي قلات ته نیژدې اوسېږي، مالیه واخلي. خبرلیکونکی لیکي چي دې خلکو له تیرو دوو سوو کالو راهیسي مالیه نه ده ورکړې او یوازي کله کله خپلو ملکانو ته قبیلوي وندي ورکوي. ګورنر د هوتکو د قبیلي مشران او ملکان راوغوښتل او دوی ته یي د امیر له امر څخه اطلاع ورکړه. خبرلیکونکی وایي ګورنر هیله لري چي دوی به خپله مالیه تحویل کړي او کنه نو امیر امر ورته کړی دی چي یوه ټولی پیاده او یوه ټولی سپاره عسکر ور واستوي او مالیه په زور ورڅخه واخلي. (کندهار دوهم جلد ص ۵۷)

انګرېز خبرلیکونکی د ۱۸۸۴ کال د اکتوبر په میاشت کي لیکي چي امیر، ناظر اسمعیل او میرزا علي اکبر ته د کندهار د مالیاتو د پلټلو وظیفه ورکړې ده او هغوی رپوټ ورکړی دی چي کندهار څلېرویشت لکه روپۍ باقیات لري او باید چي خلک یي د حکومت خزاني ته تحویل کړي. دا باقیات د سردار شمس الدین خان، سردار عبدالرسول خان او سردار نور محمدخان له وختونو څخه، چي پرله پسي د دغه ښار والیان ول، پاته دي. خبرلیکونکی وایی خدای پوهېږي چي دا پیسي به له خلکو څخه په څه ډول اخیستل کېږي. لږترلږه لس زره خلک به تباه سي. د حکومت اداري چاري په ټپه ولاړي دي او خلک په ځانونو پوري حیران دي. (هغه کتاب ص ۱۰۰)

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکې په خیر و لولئ

د مالیاتو په ټولولو کې یوسستم چې ډېر ظالمانه وو او پر خلکو باندې د هر ډول ظلم او تېري سبب کېدلای سوای هغه د مالیاتو د اجارې سستم وو. د ولي محمد په نوم یوه سړي د تره کو د قبیلې د څارویو او نغدو پیسو د مالیاتو ټولول په اجاره واخیستل. له ځان سره یې پنځه لس شل آسونه او سړي بوتلل. شپږ اووه میاشتې وروسته یې خپل قرارداد فسخ کړ. د قوماندان لطیف خان زوی هغه قرارداد په لس زره اضافه پیسو واخیستی. (ص ۱۱۶)

که څه هم چې د عادي باقیاتو په وخت کې هم د مالیاتو مامورینو او عسکرو له خلکو څخه هم پیسې اخیستلې او هم یې شپې وربانديې کولې خو د اجاره دار عسکرو، چې طبعاً یې هیڅ ډول اصول نه پېژندل، له حده زیات تېری کاوه. که څه هم چې د مالیاتو او په تېره بیا باقیاتو په اخیستلو کې له ټولو خلکو سره ظلم کېدی خو له هندوانو سره، له ډېرې پخوا زمانې څخه، بې اندازې زیاته بې انصافي کېدله. د انګرېزانو خبرلیکونکی د ۱۸۸۵ کال د مې د میاشتې په یوه رپوټ کې لیکي چې د مالیاتو له محصلانو څخه ځکه خلک په عذاب وه چې هم به یې له خلکو څخه پیسې، جامې او نورشیان اخیستل او هم به یې د هغوی پسونه حلالول او پخلی به یې هم په کلیوالو اړه درلوده خو کله چې دا وظیفه عسکرو ته وسپارله سوه هغوی نو ظلم او تېری تر اندازې واړاوه. د کلیو د عامل او ضابط پر کور به یې پیره ودروله. د ټول کلي باقیات به یې ورڅخه غوښتل او ورته ویل به یې چې تاسې خپلې پیسې له کلیوالو څخه واخلئ.

خبرلیکونکی وایي چې یو هندو یوازې شپږ سوه روپۍ د حکومت پوروړی وو او ګورنر هغه غرغره کړ. په داسې حال کې چې هندو پر پیسو پښېمانه نه وو بلکه ویل یې چې اجازه ورکړي چې خپل مال خرڅ کړي؛ پیسې به تاديه کړي. (هغه کتاب ص ۱۷۷)

له هندوانو سره ځکه ظلم کېدی چې هم یې پیسې درلودلې او هم یې د دفاع لپاره غښتلی قوم او ملاتړ نه درلود؛ او د ښار خلکو هم چنداني خواخوږي نه ورسره ښودله.

نور بیا
بې ادارګي او اداري فساد:

عبدالباري جهاني_
شاه شجاع، امیر دوست محمد خان او برتانیه, دوه پنځوسمه برخه

یادونه: د ښاغلی جهانی د لیکنو آرشیف، تاسو کولای شی د دی لیکنې ټولي برخې دلته ولولی

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکې په ځیر و لولئ